

UDK 821.163.4:929Stojović M.

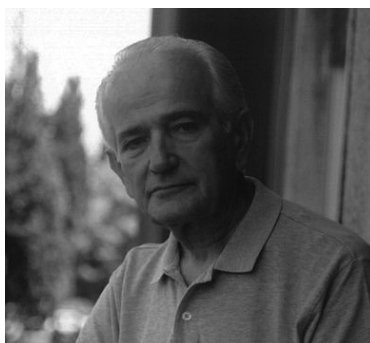
Pregledni rad

Aleksandar RADOMAN (Podgorica)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

aleksandar.radoman@fcjk.me

**In memoriam
MILORAD STOJOVIĆ**

(1927–2015)

Smrću Milorada Stojovića, montenegratika je ostala bez još jednoga od svojih utemeljivača, a crnogorska kultura bez pregaoca koji je cijeli život ugradio u njene temelje.

Književni i pozorišni kritičar, istoričar književnosti, antologičar i urednik, Milorad Stojović pripadao je najužem krugu utemeljivača moderne montenegrstike. Još od 1954. godine aktivno učestvujući u kulturnome i književnome životu Crne Gore, Stojović se ogledao u nekoliko oblasti koje su mu donijele i značajna društvena priznanja. Uz Boža Bulatovića, Sretena Perovića i Radoslava Rotkovića bio je pokretač poslijeratne književne kritike u Crnoj Gori, a uz Sretena Perovića neprikosnoveni autoritet u domenu crnogorske pozorišne kritike. Stojović je bio i jedan od pokretača izdavačke djelatnosti nekadašnjega Grafičkog zavoda, a kasnije Pobjede, izdavačkih preduzeća koja su postavljala nove standarde u izdavaštvu, namećući se i u jugoslovenskim okvirima a zaduživši crnogorsku kulturu ne samo neprevaziđenom bibliotekom-antologijom crnogorske književnosti „Luča“, već i nizom drugih biblioteka i izdanja, koje su crnogorsku nauku i kulturu obogatile novim pristupima

i otvorile drugačije stranice istraživanja i tumačenja našega nasljeđa. Stojović ide u red i naših prvih antologičara, rafiniranoga dara da prepozna i analizira specifičnosti književnoga teksta i strogih kriterijuma u odabiru i prezentaciji književne baštine. Nije se ni u domenu istorije književnosti zadržao na pukoj deskripciji i faktografskoj sintezi, već je i tu krčio nove puteve, priređujući izdanja zanemarenih i nedovoljno proučenih pisaca, otkrivajući nova djela i na nov način osvjetljavajući značajne pisce crnogorske književnosti. O toj bogatoj paleti Stojovićevih interesovanja i djelatnosti ponajbolje svjedoči nedavno publikovana bibliografija koja sadrži 1149 bibliografskih jedinica.

Milorad Stojović rođen je 11. 3. 1927. godine u Martinićima. Gimnaziju je završio u Podgorici. Diplomirao je na Grupi jugoslovenske književnosti i srpskohrvatski jezik Filozofskoga fakulteta u Beogradu. Od 1952. do 1963. godine radio je kao profesor podgoričke gimnazije. S pokretanjem izdavačke djelatnosti Grafičkoga zavoda u Titogradu 1963. godine postaje glavni i odgovorni urednik i direktor izdavačkog sektora toga preduzeća. Za rad na biblioteci „Luča“ njeni urednici, Milorad Stojović, Sreten Perović i Branko Banjević, kolektivno su 1970. godine dobili Trinaestojulsku nagradu. Od 1963. do 1987. Stojović je uredio čak 124 publikacije. Kao jedan od urednika časopisa *Stvaranje*, od 1963. do 1974. godine, dao je značajan doprinos profilisanju toga časopisa kao najznačajnijega crnogorskog i jednoga od najvažnijih jugoslovenskih književnih časopisa toga vremena. Nakon što je početkom sedamdesetih godina XX vijeka vlast kao nosioce „nacionalističkih tendencija“ markirala i urednike Grafičkoga zavoda, Stojović prelazi da radi u Crnogorsko narodno pozorište, prvo kao direktor Drame od 1976. a potom i kao upravnik od 1981. do 1990. godine, kad je penzionisan. Za *Antologiju pripovjedačke proze Crne Gore 1918–1965* dobio je 1966. godine Nagradu oslobođenja Titograda, dok je za knjigu *Nadmoć ljudskosti* dobio Nagradu oslobođenja Titograda 1968. i Trinaestojulsku nagradu 1969. godine. Bio je član Udruženja književnika Crne Gore iz kojega je, s grupom pisaca, istupio 1989. Jedan je od osnivača Crnogorskoga društva nezavisnih književnika, Matice crnogorske i Crnogorskoga PEN centra. Bio je predsjednik Crnogorskoga PEN-a i Crnogorskoga udruženja pozorišnih kritičara i teatrologa. Preminuo je u Podgorici 6. 2. 2015.

Pozicija pionira crnogorske književne kritike Stojoviću je nametala i obavezu posebne obazrivosti u odabiru i ocjeni književnih ostvarenja nastalih u Crnoj Gori od druge polovine 50-ih godina XX vijeka. Kao izuzetno plodan kritičar Stojović je imao mjeru u procjeni i ocjeni tekuće književne produkcije, pa bi se s ove distance moglo reći da su njegovi sudovi o savremeniciima uglavnom opstali. Kao jedan od začinjavaca književnokritičke misli u Crnoj Gori svojim mnogobrojnim kritikama, prateći gotovo sve žanrove ondašnje

crnogorske literarne produkcije, nije samo doprinio afirmaciji brojnih pisaca, već i uspostavljanju kriterija vrijednosti, kako u literaturi tako i u književnoj kritici.

U književnoj historiografiji Stojović se realizovao u tri ravni – kao antologičar, kao priređivač te kao autor zapaženih studija i eseja o crnogorskoj književnosti.

Središnje mjesto u tome dijelu Stojovićeva opusa svakako pripada antologičarskome i priređivačkomu radu. Već je knjigom *Antologija pripovjedačke proze Crne Gore 1918–1965*, iz 1965. godine skrenuo pažnju intelektualne javnosti. Bila je to, naime, prva poslijeratna antologija crnogorske proze. Koncipirana prema strogo estetskim standardima, ta je antologija ponudila panoramu crnogorske pripovjedne proze (u njoj su pored pripovjedačkih zastupljeni i odlomci iz romana) u rasponu od gotovo pola stoljeća, notirajući, doduše izvan antologijskoga izbora, i brojne autore čiji se opus do toga trenutka nije činio dostatnim ulaska u antologiju. Svoj antologijski izbor Stojović je pratio i adekvatnim predgovorom, naslovljenim „Prozno kazivanje Crne Gore“ koji zahvata mnogo širi problemski kontekst od onoga najavljenog naslovom knjige i zapravo predstavlja preciznu, enciklopedijski sveobuhvatnu sintezu crnogorske prozne produkcije od Njegoša do sredine šezdesetih godina XX vijeka. No crnogorsku je kulturu Stojović posebno zadužio *Antologijom crnogorske poezije: XX vijek*, koju su objavili podgorički Grafički zavod i cetinjski Obod 1972. godine. Ta je antologija i u domenu identifikacije nacionalne literature učinila značajan iskorak u odnosu na *Antologiju pripovjedačke proze Crne Gore*, budući da je njenim naslovom otklonjena svaka moguća dilema oko statusa crnogorske književnosti. Neutralna formulacija naslova prethodne antologije, uzrokovana delikatnim kulturnim i političkim prilikama u kojima je nastala, izazvala je i neke dobronamjerne zamjerke,¹ pa je s *Antologijom crnogorske poezije* Stojović postupio drugačije, već u naslovu ne ostavljajući mjesta nedoumicama oko statusa crnogorske književnosti. U atmosferi pažljivoga balansiranja međunacionalnih odnosa u socijalističkoj Jugoslaviji bio je to prilično hrabar iskorak. Stojović je time otvorio prostor novim izborima i antologijama u čijim će naslovima sintagma „crnogorska književnost“ steći pravo naučnoga građanstva. No i izvan domena borbe za status nacionalne literature, Stojovićeva antologija ostaje kao izvanredan primjer savjesno i značajno pripremljena izbora koji nije samo panorama reprezentativnih poetskih glasova već i idejno-estetski čvrsto koncipiran autorski projekat.

¹ V. Radoje Radojević, „Starodrevni tretman crnogorske književnosti“, *Politika*, br. 19144, 22. I 1967, str. IX.

Zajedno s Brankom Banjevićem, Radoslavom Rotkovićem, Čedom Vukovićem i Sretenom Perovićem, Stojović je 1976. godine u *Stvaranju* priredio *Antologiju crnogorske književnosti: IX–XX vijek*, prvi antologijski poduhvat toga tipa u Crnoj Gori. Ta je *Antologija* izazvala značajnu pozornost, ali i oštre osude dijela javnosti. Kao glasnogovornik onoga dijela kulturne javnosti koji se nije mirio s konceptom prekohiljadugodišnjega kontinuiteta crnogorske književnosti, s prikrivenih pozicija unitarističkih učenja, *Antologiju* je u zagrebačkome *Oku* oštro napao publicista Jevrem Brković, osporavajući joj s jedne strane to što je u crnogorsku književnost uključila starije, prednjegoševsko nasljeđe, a s druge strane što je prezentovala natkonfesionalni milje crnogorske književne tradicije. Kritikujući koncepciju antologije „koja počinje sa Andreacijem a završava se sa Zuvdijom Hodžićem“, Brković nudi svoj nacrt crnogorske literature: „Iznenadio me onaj deveti vijek i svi oni vijekovi do početka devetnaestog. Po meni crnogorska književnost počinje od Petra Prvog Petrovića Njegoša i njegovih Poslanica.“² Na Brkovićevu paskvilu odgovorili su Milorad Stojović i Radoslav Rotković. Stojović u svojem odgovoru, isuviše odmjerenom za registar koji je nametnula Brkovićeva paskvila, ukazuje na nivo ignorancije i deplasiranosti Brkovićeva pseudonaukovanja: „Odista je neprijatno i rekao bih beznadežno raspravljati sa čovjekom koji se, kako sam priznaje (...), prvi put srio sa našim književnim i kulturnim nasljeđem do XIX vijeka upravo u knjizi koju tako nemilosrdno napada. Nikad, eto, on ta naša ranija razdoblja nije proučavao i sve informacije o njima uzeo je iz bilježaka sastavljača Antologije, a i njih je, kako smo vidjeli, pogrešno navodio. (...) Po njemu nacionalna literatura otprilike počinje 'konačnim' konstituisanjem nacionalne svijesti, kao da svaka kultura i literatura nema svoje istorijske kontinuitete doprinoseći i sama konstituisanju te svijesti. Međutim, Jevremov marksizam dopušta svakoj literaturi, osim crnogorskoj, nacionalnu odrednicu za kulturno nasljeđe. On, dalje, smatra da 'IZ NAŠE ZAJEDNIČKE' književne riznice 's pravom može da uzima ko šta hoće'. To mu se već mora priznati kao čista nauka, mada se može desiti da neko to shvati kao šalu. Drugim riječima, djela nastala na crnogorskom tlu može da uzima i prisvaja 'ko hoće', samo ne Crnogorci! (...) Sa takvom 'dijalektikom' odista se nije lako sporazumjeti. I ja to ovdje neću pokušavati. Sagovornik je neprikladan za ozbiljan razgovor o temi koju nudi.“³

Priredivačke aktivnosti Milorada Stojovića u tijesnoj su vezi s njegovim angažmanom u izdavačkom sektoru Grafičkoga zavoda. S pokretanjem

² Jevrem Brković, „Ako se rodilo zdravo dijete zašto ćutimo ili o jednoj antilogičnoj antologiji“, *Oklo*, Zagreb, br. 126, 13–27. siječnja 1977, str. 4.

³ Milorad Stojović, „'Neka uzima ko šta hoće'“, *Oklo*, Zagreb, br. 127, 27. siječnja – 10. veljače 1977, str. 4.

biblioteke-antologije crnogorske književnosti⁴ „Luča“, u okviru koje će od 1963. do 1987. godine biti publikovano 71 izdanje (od planiranih 100) iz oblasti crnogorske književnosti, a koju su osmislili i uređivali Milorad Stojović, Sreten Perović i Branko Banjević (na nekim izdanjima kao urednici su, uz pomenute, potpisani i Aleksije Obradović i Milo Kralj), percepcija crnogorske književnosti, njenoga identiteta, kontinuiteta i bogatstva, bitno je izmijenjena. Taj pionirski posao značio je ne samo prvi osmišljen projekat valorizacije i kritičke prezentacije crnogorskoga književnoga nasljeđa već i angažovanje svih raspoloživih snaga iz domena nauke o književnosti, kako u Crnoj Gori tako i u ondašnjoj Jugoslaviji. Tim delikatnim poslom uspelo je decenijama, najprije kao glavni i odgovorni urednik, a nakon pada u političku nemilost kao urednik, rukovodio upravo Milorad Stojović.

Tek kad se sagleda nedavno publikovani izbor iz korespondencije Milorada Stojovića⁵, može se steći kompletnija slika o specifičnome duhovnom i kulturnom ambijentu šezdesetih i sedamdesetih godina XX vijeka. Ta bogata epistolarna građa svjedok je ne samo izdavačkih poduhvata, utemeljenja „Luče“ i drugih značajnih edicija, već i duhovne klime u kojoj se, uz poslovični oprez diktiran društveno-političkom svakidašnjicom, začinju ideje o dugoročnim, kapitalnim naučnim i kulturnim projektima, poput Enciklopedije Crne Gore, hrestomatije Crnogorska književnost u književnoj kritici, Istorije crnogorske književnosti i sl. Uredništvo i najbliži saradnici Grafičkoga zavoda te uprava ondašnjega Udruženja književnika Crne Gore postaju nukleus crnogorske kulturne i književne emancipacije, no taj krupni kulturni zamah zaustavljen je pojavom Bijele knjige 1973. godine, u kojoj će se kao „ideološki nepodobni“, pored nekoliko vodećih crnogorskih naučnih, kulturnih i književnih stvaralaca, obresti i urednici Grafičkoga zavoda. Već 1974. godine Grafički zavod je ugašen a njegova izdavačka djelatnost, u znatno smanjenom obimu, nastavljena u Pobjedi. Od početka 80-ih Biblioteka „Luča“ izgubiće kontinuitet izlaženja, pa će se umjesto 6 izdanja godišnje, kako je to od njenoga pokretanja bilo uobičajeno, svesti na svega 5 knjiga u intervalu od 1982. do 1987. godine, kad je objavljena i posljednja knjiga. Društveno-političke promjene koje su uslijedile onemogućile su njeno dalje izlaženje.

Šezdesete i sedamdesete godine XX vijeka period su stvaralačkoga zenita Milorada Stojovića. On ne samo da je jedan od pokretača književnoga života u Crnoj Gori, o čemu, pored njegovih uredničkih i priređivačkih aktivnosti svjedoči, recimo, i naslov koji je 1969. godine pripremio s Čedom Vukovićem i Radoslavom Rotkovićem, *Građa i teze za razgovor o proble-*

⁴ Biblioteka „Luča“ od 1975. godine nosila je podnaslov „Antologija crnogorske književnosti“.

⁵ Milorad Stojović, *Pisali su mi*, Izabrana djela, tom II, CID, Podgorica, 2012.

mima crnogorske književnosti, već i neumorni književni povjesničar, koji nastoji da nadomjesti brojne propuste u tretmanu i vrednovanju crnogorskoga književnoga nasljeđa, da ispravi zablude i premosti lakune kojima obiluje tradicionalistička književna historiografija, ali i da ponudi čvrste kriterijume revalorizacije književne baštine. Radovi kao što su „Prozno kazivanje Crne Gore“, „O periodizaciji crnogorske književnosti“, „Otpor kao utočište: o crnogorskoj poeziji od 1918.“, „Pogled na savremenu crnogorsku književnost“ i sl. svojevrsna su enciklopedijski precizna i vrijednosno utemeljena sinteza crnogorskoga književnoga iskustva i prvi pokušaji mnogostrukoga sagledavanja složenih literarnih pretpostavki koje tvore prekihiljadugodišnji identitet crnogorske književnosti.

Pored tih i drugih, parcijalnih, radova, od velikoga značaja za crnogorsku književnu historiografiju je i Stojovićev priređivački rad. Počev od 1963. godine kad je u Biblioteci „Luča“, pod naslovom *Sjaj legende*, priredio izbor iz stvaralaštva Marka Miljanova, Stojović je priredio na desetine tomova izdanja iz crnogorske književnosti. Pored petotomnih Sabranih djela Marka Miljanova, objavljenih 1966. godine u izdanju Grafičkoga zavoda, priredio je izbore iz stvaralaštva Mirka Banjevića, Mihaila Vukovića, Aleksandra Lesa Ivanovića, Stevana Bulajića, Vojislava Vulcanovića, Radovana Zogovića, dio ostavštine Nikole Lopičića te knjige Stanka J. Perunovića *Likovi i karakteri Gorskog vijenca* i Joksima Radovića *Dobra nema đe ljudi nema: crnogorske narodne poslovice, izreke, klevete, blagoslovi* (zajedno s B. Banjevićem). Bio je i jedan od saradnika na realizaciji antologija *100 romana književnosti jugoslovenskih naroda* i *100 pjesnika književnosti jugoslovenskih naroda*, koje je priredio Vlatko Pavletić.

Ipak, o Miloradu Stojoviću kao istoričaru književnosti cjelovit sud može se dati samo na osnovu njegovih autorskih knjiga iz te oblasti. S obzirom na prirodu njegova interesovanja, njegov stil i teorijski pristup, možda bi se preciznije moglo govoriti o jednoj knjizi, koja je nastajala u proteklih pet decenija. U osnovi te knjige bilo bi, zapravo, prvo njegovo posebno izdanje – zbirka studija i eseja iz 1968. godine *Nadmoć ljudskosti*. Već je rečeno da je njome Stojović zavrijedio najznačajnije crnogorsko državno priznanje, Trinaestojulsku nagradu. No i u uskostručnim krugovima ta je knjiga izazvala neobično veliku pažnju i gotovo jednodušnu pohvalu. Rijetke zamjerke nijesu se ticale njene metodološke i naučne utemeljenosti, već prepoznatljivog tradicionalističkog nemirenja pojedinih kritičara s njenom jasnom koncepcijom afirmacije crnogorske književnosti kao osobenoga književnoistorijskoga entiteta.

Posebno mjesto u krugu najužih interesovanja Milorada Stojovića pripada djelu Marka Miljanova Popovića. U razmaku od dvadesetak godina Stojović je priredio prvo petotomno izdanje Sabranih djela, a onda i jednoto-

mna Djela toga pisca. Stojovićeva studija „Nadmoć ljudskosti: o djelu Marka Miljanova“ koja zauzima prološko mjesto knjige *Nadmoć ljudskosti*, a prešampavana je raznim povodima i u drugim publikacijama, nije samo prvi cjelovit književnoistorijski osvrt na djelo Marka Miljanova Popovića, već i kompleksna antropološka i idejno-estetska analiza društvenih pretpostavki u okviru kojih je to djelo i nastalo. Tradicionalističko svođenje Markova djela na plemensku dimenziju i ratnički svjetonazor, bilo u formi uzdizanja njegovih estetskih dometa bilo punog nipodaštavanja vrijednosti, u Stojovićevoj analizi dobilo je prvi i pravi kritički odgovor. Stojović pažljivom analizom temeljnih činilaca Markova pjevanja i mišljenja u njegovu djelu prepoznaje ponešto od „onih njegoševskih vidova i sinteza crnogorske epike i tragike“ i smatra ga specifičnim sublimatom etičke vrijednosti crnogorske tradicije. I u tekstu o Marku Miljanovu do izražaja dolazi, kako bi to rekao Krsto Pižurica, „konciznost izraza i ideal mjere estetskoga vrednovanja“, kao važna karakteristika stila Milorada Stojovića. Njegov tekst rasterećen je bespotrebnog verbalizma, kićenosti i glomazne teorijske aparature, i usmjeren na otkrivanje i opis estetskoga fenomena i etičke dimenzije teksta.

Pisac kojem je Stojović posvetio posebnu pažnju je i pripovjedač Nikola Lopičić. Studija „Naš prvi moderni pripovjedač: o prozi Nikole Lopičića“, kao i publikovanje Lopičićevih neobjavljenih rukopisa, rezultat su Stojovićevih decenijskih napora da osvijetli lik i djelo Nikole Lopičića. Stojović je radio i na pripremi doktorske disertacije o djelu Nikole Lopičića, no njeno su finalizovanje onemogućile, u prvome redu, okolnosti njegova stalnog radnog angažmana u pozorištu. Prepoznajući u Lopičićevu pripovjednome opusu dragocjeni most između začetnika crnogorske proze Stefana Mitrova Ljubiše i savremenih Lalićevih proznih sinteza, Stojović njegovo djelo sagledava kao „potresan prolog jedne socijalno-moralno-psihološke drame“ (V. Minić).

Stojovićeva knjiga *Nadmoć ljudskosti* svojom je koncepcijom otvorila prostor novom tumačenju i pozicioniranju crnogorske književnosti, koje će pogotovo tokom sedamdesetih i osamdesetih godina XX vijeka dobiti svoje puno opravdanje i književnoistorijsko utemeljenje knjigama Radoslava Rotkovića, Vojislava Nikčevića, Radoja Radojevića, Božidara Pejovića, Danila Radojevića, Vojislava Minića, Slobodana Tomovića, Sretena Perovića, Krsta Pižurice, Radomira Ivanovića, Slobodana Vujačića, Milorada Nikčevića i dr.

Izabrana djela Milorada Stojovića u dvije knjige, objavljena 2012. godine, donijela su nove vrijedne materijale za skiciranje portreta Milorada Stojovića u domenu književne montenegrstike. Prva knjiga Izabranih djela, *Tragom vremena*, objedinila je Stojovićeve književnoistorijske, kritičke i teatrološke priloge i pružila najpotpuniju sliku njegovih istraživačkih interesovanja i stvaralačkih dometa. U njoj se nahodi većina radova objavljenih u

Nadmoći ljudskosti, ali i značajan broj novih priloga, mahom kraćih eseja i prikaza, zapravo cjelovitih enciklopedijskih portreta pojedinih crnogorskih stvaralaca ili osvrta na njihovo djelo. Za književnu istoriju dragocjeno su svjedočanstvo i pisma, kako ona koje je Stojović slao drugima, tako i ona upućena njemu, objavljena u drugome tomu Izabranih djela. Ta su pisma u neku ruku hronika kulturnih i književnih zbivanja u Crnoj Gori šezdesetih, sedamdesetih i osamdesetih godina XX vijeka.

Neposredno pred smrt Stojović je pripremao za štampu knjigu svojih izabranih književnoistorijskih studija i ogleda koje će publikovati Fakultet za crnogorski jezik i književnost.

Milorad Stojović nije crnogorsku nauku i kulturu zadužio samo poslovima iz domena izdavačke djelatnosti, priređivačkim aktivnostima te književnokritičkim i teatrološkim radom, već i časnim i hrabrim djelovanjem na utemeljenju institucija i afirmaciji crnogorskoga nacionalnoga i državnoga identiteta. Kao član uprave Udruženja književnika Crne Gore Stojović je bio jedan od potpisnika „Saopštenja o jeziku“ kojim se tražilo ozvaničenje zasebne crnogorske jezičke varijante u okvirima ondašnjega standardnog jezika i protestovalo zbog koncepta jezičke unitarizacije nametnutoga Novosadskim dogovorom. Nije se stoga čuditi što je 1973. godine u Bijeloj knjizi izričito zahtijevano da se raspušti uprava Udruženja književnika Crne Gore. Stojović je bio i član Savjeta za standardizaciju crnogorskoga jezika i na tome je poslu pokazao dosljednost i apsolutnu posvećenost autentičnim crnogorskim nacionalnim vrijednostima.

U crnogorskoj književnoj historiografiji Milorad Stojović prepoznatljiv je kao najbolji poznavalac i najposvećeniji proučavalac književnoga djela Marka Miljanova Popovića. Njegovi ogledi i studije o literaturi XX vijeka svojevrsna su neukoričena Istorija crnogorske književnosti XX stoljeća. Gotovo da nema značajnijega crnogorskoga pisca te epohe o kojemu nije pisao, bilo u formi cjelovitih književnoistorijskih sinteza, bilo kroz parcijalne ogleda, prikaze ili osvrte na pojedine segmente njihova opusa. Stojović je, pored toga, uspostavljao neophodne kriterije vrednovanja, u književnu kritiku unosio duh objektivnoga i odmjerena pristupa tekstu, priređivao izbore iz djela i dragocene antologije te svojim djelom uticao na formiranje svijesti o vjekovnome kontinuitetu i na definisanje kanona crnogorske književnosti. Time je Stojović zavrijedio posebno mjesto u krugu začetnika moderne književne montenegristike.

Aleksandar RADOMAN

**In memoriam
MILORAD STOJOVIĆ
(1927–2015)**

In Montenegrin literary historiography, Milorad Stojović is recognized as the best and most dedicated connoisseur and researcher of literary works of Marko Miljanov Popović, while his essays and studies on the literature of the twentieth century are viewed as an unpublished History of Montenegrin Literature of the Twentieth Century. There are almost no significant Montenegrin writers of the epoch, whose work he did not analyze. In addition, Stojović has established the necessary criteria for the evaluation of literary works, brought the spirit of objective and restrained approach to the text in the literary criticism, and raised awareness about the centuries-long continuity and the definition of the canon of Montenegrin literature. This is how he earned a special place in the circle of the pioneers of modern literary Montenegristics.

Key words: *Milorad Stojović, Montenegristics, history of literature, Montenegrin literature, Marko Miljanov Popović*